

Polityka polonijna w latach 2015-2020 na przykładzie Polonii amerykańskiej

Wprowadzenie

Wydaje się właściwym twierdzenie, że Polonia amerykańska jest pewnego rodzaju wzorem wskazującym na to, w jaki sposób powinny być zorganizowane polskie grupy poza granicami kraju. Dzielnice takie jak Greenpoint (New York) czy Jackowo (Chicago) są wśród Polaków widziane przede wszystkim przez pryzmat polskich sklepów, instytucji czy miejsc pracy. To obszary, które przypominają emigrantom Ojczyznę, a jednocześnie ułatwiają rozpoczęcie nowego życia za oceanem. Jednak istotnym elementem kształtującym społeczność polonijną w Stanach Zjednoczonych jest sposób prowadzenia polityki polonijnej przez Polskę. Faktem wydaje się bowiem, że gdy państwo nie podejmuje żadnych kroków ku wsparciu czy rozwojowi takich środowisk, to na przestrzeni pewnego czasu zanikną pośród nich wartości Ojczyzny, tożsamości i dziedzictwa kulturowego. To między innymi działania danego państwa wpływają na dalszą chęć kultywowania tradycji narodowych czy posługiwania się danym językiem.

Artykuł ma na celu przybliżenie polityki polonijnej, prowadzonej przez Polskę w latach 2015-2020, uwzględniając przy tym aspekty formalne oraz praktyczne – w odniesieniu do Polonii amerykańskiej.

Polonia w USA

Pierwsze, powszechnie uznane za oficjalne¹ wzmianki o obecności polskich emigrantów na terenie obecnych Stanów Zjednoczonych sięgają początków XVII w.

W 1606 r. na mocy przywileju króla angielskiego Jakuba I powołano do życia dwa towarzystwa – Plymouth Company oraz Virginia Company of London, których głównym celem było wydobycie oraz import surowców do rozwijającego się wówczas Królestwa. W 1607 r. Virginia Company dotarła do Zatoki Chesapeake i w jej pobliżu założono osadę na cześć króla Jakuba I – Jamestown.

Rok później na brytyjskim statku Mary and Margaret przybyła kolejna grupa osadników i jak wskazują zapiski prowadzone przez kapitana Johna Smitha – przewodniczącego rady kolonistów, pośród nich znajdowało się 8 Holendrów i Polaków². Nie jest jednak pewne ilu konkretnie emigrantów z ówczesnej Polski znajdowało się na statku i w której części kraju zamieszkiwali.

Od drugiej połowy XVI w. Anglia posiadała ośrodki handlowe w okolicach Zatoki Gdańskiej, dlatego możliwe jest, że osadnicy mogli pochodzić z okolic Gdańska bądź Elbląga³. Pomimo braku oficjalnej listy osadników, historycy wskazują na 5 nazwisk Polaków, którzy znaleźli się w tym gronie:

- Zbigniew Stefański z Włocławka,
- Jan Mata z Krakowa,
- Michał Łowicki z Londynu,
- Stanisław Sadowski z Radomia,
- Jan Bogdan z Kołomyi⁴.

Wśród osób, które emigrowały do angielskiej kolonii w późniejszych latach znaleźli się znani wyłącznie z imienia – m.in. Polak Robert, który

---

¹ Istnieje jednak wciąż budząca wątpliwości badaczy legenda o Janie z Kolna – podróżniku, który rzekomo przybył do Ameryki Północnej przed Krzysztofem Kolumbem. Miał on być z pochodzenia Polakiem, jednakże środowiska naukowe z innych państw, w tym z Norwegii, sugerują, jakoby Jan był obywatelem ich państwa. Inni badacze całkowicie podważają jego istnienie. Zob. J. Tazbir, *Zainteresowania Kolumbem w Polsce XIX i XX wieku*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 34 (1989), nr 3, s. 463-482.

² L. Pastusiak, *Polacy w zaraniu Stanów Zjednoczonych*, Warszawa 1977, s. 18.

³ T. Grzebyk, *Angielska kolonizacja wschodniego wybrzeża Ameryki Północnej w latach 1585-1620*, „Acta Universitatis Lodziensis Folia Historica” 100 (2018), s. 66.

⁴ L. Pastusiak, *Polacy w zaraniu Stanów Zjednoczonych*.

zasłynął podczas bitwy z Indianami w 1616 r. oraz Matthew a Polender, który zginął w 1620 r. w wyniku niespodziewanego ataku rdzennej ludności Ameryki⁵.

Polacy jako wykwalifikowani robotnicy trudnili się m.in. wyrobem smoły, szkła oraz mydła. Przypisuje się im również zbudowanie pierwszej studni, która umożliwiła pobieranie świeżej wody oraz jak podaje Longin Pastusiak „prawdopodobnie zorganizowali pierwszy wytop szkła w Ameryce Północnej”⁶. Ponadto w 1609 r. dwójka Polaków ocaliła życie kapitana Smith’a, który został zaatakowany przez Indian⁷. Z kolei w roku 1619 w wyniku nadania prawa głosu jedynie osadnikom pochodzenia angielskiego, Polacy odmówili pracy i rozpoczęli pierwszy w historii osady strajk. Nie sposób zatem było nie docenić roli polskich pracowników w rozwoju osady⁸.

Jak wskazuje L. Pastusiak w powstałych w XVIII w. spisach mieszkańców Wirginii znajdują się nazwiska polsko brzmiące, które mogły zostać zniekształcone i zapisywane w inny sposób np. Sinocke czy Burocke⁹. Ponadto wskazany autor przywołuje również historię m.in. braci Sadowskich, którzy w drugiej połowie XVIII w. przybyli na tereny dzisiejszych stanów Ohio, Kentucky i Tennessee oraz braci czeskich, którzy prawdopodobnie z grupą Polaków rozwijali swoją działalność w miejscowości Betlehem (Pensylwania)¹⁰.

Kolejny etap w historii dzisiejszych Stanów Zjednoczonych, w którym zasłynęli Polacy, rozpoczął się wraz z wybuchem wojny o niepodległość w 1775 r. Niewątpliwie najbardziej znanymi Polakami, biorącymi udział w tych wydarzeniach, byli Tadeusz Kościuszko oraz Kazimierz Pułaski. Jednakże należy podkreślić, że większość migrantów polskiego pochodzenia, która wspierała Stany w walce, nie jest znana z nazwiska.

Jak wskazuje wielu historyków, Tadeusz Kościuszko podjął decyzję o emigracji do Ameryki Północnej i złożeniu akcesu do armii nie tylko ze względu na wspólne idee i wartości, ale również w wyniku przeżyć

⁵ PeritusNet, *Bohaterzy z Jamestown – pierwsi Polacy w Ameryce*, <http://info.peritusnet.eu/index.php/2017/01/09/bohaterzy-z-jamestown-pierwsi-polacy-w-ameryce/> [dostęp: 22.09.2020].

⁶ L. Pastusiak, *Polacy w zaraniu Stanów Zjednoczonych*.

⁷ T. Grzebyk, *Angielska kolonizacja*.

⁸ W lipcu 2012 r. Amerykańska Rada Kultury Polskiej (ACPC) upamiętniła ich pracę, sponsorując postawienie tablicy pamiątkowej w Jamestown.

⁹ L. Pastusiak, *Polacy w zaraniu Stanów Zjednoczonych*.

¹⁰ Tamże.

osobistych¹¹. Przebywał tam przez cały okres trwania wojny – datę jego przybycia szacuje się na sierpień 1776 r. Kościuszko zasłynął przede wszystkim jako wybitny planista – to jemu zawdzięcza się sukces odparcia ataku pod Filadelfią oraz w pobliżu Saratogi, gdzie armia angielska poddała się gen. H. Gates'owi¹².

Kazimierz Pułaski przybył do Nowego Kontynentu w lipcu 1777 r., jak sam pisał w liście do Kongresu Amerykańskiego, chcąc spędzić życie w kraju wolnym, lecz zanim do tego dojdzie, będzie o ową wolność walczył¹³. Pułaski brał udział m.in. w bitwie nad rzeką Brandywine, Egg Harbor i pod Savannah – gdzie został śmiertelnie raniony. Zasłynął dzięki swojej lojalności i odwadze, które przyczyniły się do wydania przez Kongres decyzji o utworzeniu odrębnego legionu Pułaskiego.

Kłeska powstań narodowych oraz wybuch II wojny światowej rozpoczęły tzw. masową emigrację Polaków do Stanów Zjednoczonych. Szacuje się, że od tego okresu do początku XXI w. do USA przybyło blisko 2,6 mln osób polskiego pochodzenia¹⁴. Jednak w tym zakresie przedstawiane dane różnią się od siebie¹⁵. W gronie osób emigrujących do Stanów Zjednoczonych w tym czasie znaleźli się zarówno tzw. dipisi, czyli uchodźcy polityczni, rodziny wcześniej przybyłych oraz migranci ekonomiczni.

Podsumowując przedstawione rozważania, należy wskazać, że okres migracji Polaków na tereny dzisiejszych Stanów Zjednoczonych można podzielić na 3 zasadnicze etapy:

1. Emigracja pracowników do kolonii angielskich – wiek XVII oraz XVIII;
2. Migracja w celu odbycia służby w armii Stanów Zjednoczonych podczas wojny o niepodległość;
3. Wielka emigracja od XIX w. do początku XXI w.

Ponadto badacze zjawiska migracji uszczegóławiają okres wielkiej emigracji, dzieląc go na następujące fale emigracji:

- A. stara – rozpoczęła się po powstaniach narodowych;
- B. wojenna – to czas trwania II wojny światowej i okres po jej zakończeniu;

---

¹¹ B. Grzełoński, *Polacy w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki*, „Kwartalnik Historyczny” 83 (1976), nr 2, s. 338-352.

¹² L. Pastusiak, *Polacy w zaraniu Stanów Zjednoczonych*, s. 64.

¹³ Tamże, s. 98.

¹⁴ A. Fiń, *Współczesna Polska emigracja w Stanach Zjednoczonych: skala, rozmieszczenie przestrzenne, przyczyny wyjazdów*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2 (2014), nr 40, s. 105-130.

¹⁵ Zob. W. Kołodziej, *Emigracja Polaków do USA i jej etapy*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2015, nr 9, s. 181-205.

- C. zarobkowa – przypadająca na lata 70. ubiegłego wieku;
- D. solidarnościowa;
- E. postsolidarnościowa – od pierwszych wolnych wyborów przeprowadzonych w 1989 r.¹⁶

Polacy migrowali do Stanów Zjednoczonych z wielu powodów, m.in. przez brak pracy, z powodu prześladowań czy dla przygody. Jednak to kwestie zarobkowe były najczęstszą przyczyną opuszczenia Ojczyzny.

Obecnie, jak wskazuje Ministerstwo Spraw Zagranicznych, istnieje problem z dokładnym oszacowaniem liczby ludności polskiego pochodzenia zamieszkującej USA. Jest to wynikiem braku odniesienia do pochodzenia narodowościowego w spisach ludności. Jak wskazują raporty przeprowadzone przez American Community Survey – w 2012 r. w Stanach mieszkało 9 659 207 osób posiadających polskie pochodzenie¹⁷.

Głównymi skupiskami Polonii są stale Chicago oraz Nowy Jork, jednakże warto zwrócić uwagę, że to stan Wisconsin posiada największy odsetek mieszkańców wskazujących na polskie pochodzenie¹⁸.

Polityka polonijna – aspekt formalny

Rozważania w tym zakresie należy rozpocząć od omówienia kwestii prawnoformalnych, a więc od wskazania aktów prawnych regulujących podejmowane w stosunku do Polonii działania oraz instytucji, które zajmują się ich wykonywaniem.

Podstawę prawną dla prowadzenia polityki polonijnej w pierwszej kolejności stanowi Konstytucja RP z 1997 r. Wydaje się właściwym twierdzić, że najważniejszymi przepisami odnoszącymi się do omawianej materii są art. 6 oraz art. 36. Zgodnie z art. 6 ust. 2 „Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”. Jak wskazuje Piotr Tuleja, działania, jakie powinno podejmować Państwo w zakresie cytowanego ust. 2, są znacznie szersze niż upowszechnianie i zapewnienie równego dostępu do

¹⁶ Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2012 r.*, Warszawa 2013, s. 216.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

kultury¹⁹. Wskazana pomoc Polakom to również utrzymanie więzi społecznych i gospodarczych²⁰. Kolejny przepis zawarty w Konstytucji to art. 36, zgodnie z którym „podczas pobytu za granicą obywatel polski ma prawo do opieki ze strony Rzeczypospolitej Polskiej”.

Wśród dokumentów, które w sposób całościowy stanowią instrument realizacji polityki polonijnej, znajdują się m.in.:

- Konwencja ramowa Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych,
- Ustawa o funkcjach konsulów RP,
- Ustawa o repatriacji,
- Ustawa o Karcie Polaka.

Ponadto rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Zagranicznych wskazuje, że „reprezentowanie oraz ochrona interesów polskich obywateli oraz polskich osób prawnych za granicą, a także współpraca z Polakami zamieszkałymi za granicą, w tym wspieranie polskich instytucji kulturalnych i oświatowych za granicą” należy do zadań Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Z kolei ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działaniach administracji rządowej, która to w art. 32 ust. 2 pkt 1 stanowi, że Minister właściwy do spraw zagranicznych zobowiązany jest do koordynacji działalności organów administracji poprzez „opracowywanie dokumentu określającego kierunki i cele polskiej polityki zagranicznej”²¹.

Zatem odpowiedzialność za prowadzenie polityki polonijnej spoczywa m.in. na Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Ze względu jednak na szerokość tego zagadnienia, w celu usprawnienia wykonywania takowych działań utworzona została odrębna jednostka – Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą.

Wśród jego zadań znajdują się:

- kształtowanie, realizacja i koordynacja współpracy z Polonią i Polakami za granicą;
- wspieranie nauczania języka polskiego i wiedzy o Polsce;

---

¹⁹ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019. Źródło: Lex, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587806599/604039?keyword=konstytucja%20komentarz&tochHit=1&cm=SFIRST> [dostęp: 11.10.2020].

²⁰ Tamże.

²¹ <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971410943/U/D19970943Lj.pdf> [dostęp: 11.10.2020].

- wspieranie działań podejmowanych przez środowiska polonijne na rzecz kształtowania i umacniania pozytywnego wizerunku Polski na świecie;
- dbałość o zachowanie i umacnianie polskiej tożsamości narodowej;
- umożliwienie Polonii uczestniczenia w kulturze narodowej;
- podejmowanie działań na rzecz ochrony praw osób polskiego pochodzenia i mniejszości polskich;
- nadzór nad realizacją ustawy o Karcie Polaka;
- wsparcie procesu repatriacji²².

Ponadto w ramach kierownictwa MSZ utworzone są dwa stanowiska związane z polityką polonijną:

1. Sekretarz stanu ds. polityki europejskiej, Polonii oraz dyplomacji publicznej i kulturalnej – obecnie urząd obejmuje Szymon Szyrkowski vel Sęk;
2. Podsekretarz stanu ds. bezpieczeństwa, polityki amerykańskiej, azjatyckiej oraz wschodniej – stanowisko zajmuje Marcin Przydacz²³.

Wskazany resort nie jest naturalnie jedynym podmiotem, który podejmuje współpracę z Polonią. Dużą rolę odgrywają również m.in. Ministerstwo Edukacji, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego czy liczne organizacje pozarządowe, takie jak Fundacja Semper Polonia. Ponadto przy Sejmie Rzeczypospolitej funkcjonuje stała komisja sejmowa – Komisja Łączności z Polakami za Granicą, a z kolei przy Radzie Ministrów w ostatnim czasie ustanowiono Pełnomocnika Rządu do spraw Polonii i Polaków za Granicą oraz reaktywowano Międzyresortowy Zespół ds. Polonii i Polaków za Granicą.

W ramach zagadnień prawno-formalnych należy jeszcze omówić Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą przyjęty przez Radę Ministrów na lata 2015-2020. Jest on trzecim przyjętym w XXI. dokumentem wyznaczającym kierunki działań w tej kwestii.

Jako dwa główne powody przygotowania nowego programu uznano przejście w 2012 r. przez MSZ środków budżetowych przeznaczonych na współpracę oraz przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, które wiązało się z powstaniem nowych wyzwań dla polityki migracyjnej i polonijnej.

²² Gov.pl, *Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/departament-wspolpracy-z-polonia-i-polakami-za-granica> [dostęp: 11.10.2020].

²³ Gov.pl, *Kierownictwo ministerstwa*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/kierownictwo-ministerstwa> [dostęp: 11.10.2020].

Za najważniejsze kierunki polityki wobec Polonii i Polaków za granicą uznano:

1. Migrację do państw członkowskich UE i EFTA;
2. Potrzebę redefinicji misji Polonii i Polaków za granicą wobec kraju;
3. Faktyczny i deklarowany spadek liczebności osób należących do mniejszości polskich;
4. Regulacje prawne umacniające więzi z Polską oraz ułatwiające osiedlanie się w kraju;
5. Rozwój współpracy gospodarczej z udziałem Polonii i Polaków mieszkających za granicą;
6. Rozproszenie potencjału społeczności polonijnej;
7. Rola młodzieży w dobie rewolucji informatycznej;
8. Zróżnicowanie sytuacji i statusu Polonii i Polaków żyjących za granicą w różnych krajach²⁴.

Ponadto ze względu na zróżnicowaną intensywność prowadzonych działań w różnych częściach świata MSZ podejmuje się stałego monitoringu sytuacji społeczności polonijnych.

Z kolei cele strategiczne mają skupić się wokół następujących obszarów:

- A. Wspieranie nauczania języka polskiego, w języku polskim i wiedzy o Polsce wśród Polonii i Polaków zamieszkałych za granicą oraz dzieci pracowników migrujących;
- B. Zachowanie i umacnianie polskiej tożsamości; zapewnienie możliwości uczestniczenia w kulturze narodowej;
- C. Wzmacnianie pozycji środowisk polonijnych poprzez podnoszenie efektywności ich działania, wzrost aktywności w życiu publicznym w krajach zamieszkania oraz popularyzowanie wiedzy o przysługujących im prawach;
- D. Wspieranie powrotów Polaków do kraju; tworzenie zachęt do osiedlania się w Polsce osób polskiego pochodzenia;
- E. Rozwój kontaktów – młodzieżowych, naukowych, kulturalnych, gospodarczych, sportowych oraz współpracy samorządów z Polską²⁵.

Mnogość podmiotów zajmujących się prowadzeniem polityki polonijnej oraz samych instrumentów zdecydowanie świadczy o wysokim zaintereso-

---

²⁴ Gov.pl, *Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą na lata 2015–2020*, https://www.gov.pl/documents/1149181/1150183/Rzadowy_program_wspolpracy_z_Polonia_i_Polakami_za_granica_2015-2020.pdf/455f0e29-5823-4f49-da9f-c57d1f4b1035 [dostęp: 11.10.2020].

²⁵ Tamże.

waniu rządu tą problematyką. Inną kwestią jest jednak sposób przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi instytucjami. W tym przypadku należy zadać pytanie, czy tak znaczna liczba podmiotów poprawia czy pogarsza prowadzenie działań?

Na koniec warto jeszcze przyjrzeć się finansowaniu podejmowanych działań. Jak wskazano na oficjalnej stronie Senatu RP w latach 2015-2019 łączna wysokość dotacji przekazanych na wsparcie środowisk polskich na świecie wyniosła 337 773 737 zł. Dla porównania w latach 2011-2015 kwota ta wyniosła 9 835 000 zł²⁶. Prezydium Senatu spośród 2 600 ofert dotyczących realizacji zadań zawarło ok. 1 000 umów. Kierunki działań, na które wskazana kwota miała być przekazana, zostały ustalone z MSZ oraz środowiskami polonijnymi. Były to m.in. edukacja, kultura i promocja Polski, media polonijne oraz pomoc charytatywna i socjalna. Wsparcie finansowe dotarło do ponad 60 państw²⁷.

Kwestie praktyczne – przykłady działań

Niewątpliwie najważniejszym wydarzeniem z ostatnich lat jest zniesienie wiz turystycznych do Stanów Zjednoczonych. Polska została włączona do programu Visa Waiwer w listopadzie ubiegłego roku. Jak stwierdził Kevin K. McAleenan, sekretarz Bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych, „dołączenie Polski do programu ruchu bezwizowego to dowód wyjątkowych relacji, które istnieją między naszymi państwami oraz trwającej przyjaźni i bliskiej współpracy dotyczącej wspólnych priorytetów bezpieczeństwa”²⁸. Od tego momentu Polacy, chcąc ubiegać się o wyjazd do Stanów Zjednoczonych w celach turystycznych, nie muszą uzyskać zgody Konsula USA. Zamiast tego konieczna jest rejestracja w elektronicznym systemie weryfikacji ESTA. Oczywiście należy pamiętać, że Polska spełniła kryteria pozwalające na

²⁶ Senat.gov.pl, *Od 1990r. Senat przeznaczył prawie 1 mld 200 mln zł na wspieranie środowisk polskich na świecie*, <https://www.senat.gov.pl/polonia/aktualnosci-polonijne/art,12549,od-1990-r-senat-przeznaczył-prawie-1-mld-200-mln-zł-na-wspieranie-srodowisk-polskich-na-swiecie.html> [dostęp: 11.10.2020].

²⁷ Tamże.

²⁸ TVP.info, *„To dowód wyjątkowych relacji między naszymi państwami”. USA potwierdzają zniesienie wiz*, <https://www.tvp.info/45214837/to-dowod-wyjatkowych-relacji-miedzy-naszymi-panstwami-usa-potwierdzaja-zniesienie-wiz> [dostęp: 11.10.2020].

włączenie do programu, jednakże istotny był również wpływ polityków i grup lobbujących.

Włączenie Polski do ruchu bezwizowego stanowi przełom w dotychczasowej współpracy ze środowiskiem amerykańskim. Jest to również ważny aspekt dla członków środowiska polonijnego, których rodziny mogą teraz odwiedzać bezproblemowo. O udzieleniu poparcia dla zniesienia wiz turystycznych mówiły m.in. internetowe media polonijne, w tym Dziennik Polonijny Polish Daily News, który już w 2015 r. namawiał swoich czytelników do przesyłania przedstawicielom Kongresu amerykańskiego listów okazujących wsparcie²⁹.

Wydarzenie to skomentował również działacz polonijny Grzegorz Worwa – „zniesienie wiz będzie wspaniałym prezentem dla naszych rodzin mieszkających po obu stronach Atlantyku. Ułatwi życie wszystkim tym Polakom, którzy z niespodziewanych przyczyn, czy w celach biznesowych muszą lub chcieliby pilnie przybyć do USA”³⁰.

Kolejne działania, na które warto zwrócić uwagę, to wsparcie mediów polonijnych. Bez wątpienia mass media odgrywają dużą rolę w podtrzymywaniu ducha polskości i integralności tej społeczności w Stanach Zjednoczonych. Iwona Leonowicz-Bukała w swoich rozważaniach wspomina humorystycznie, że Polacy „gdziekolwiek się pojawili, szybko podejmowali mniej lub bardziej aktywną i trwałą działalność prasową”³¹. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości liczba redakcji oraz nakład prasy drukowanej zmniejszyły się³². Obecnie wśród najbardziej znanych plasują się m.in. gazety – „Dziennik Związkowy”, magazyn „Polonia”, „Nowy Dziennik – Polish Weekly”; stacje radiowe – Polskie Radio, Polski FM; stacje telewizyjne – Telewizja Polonijna.

Od początku swojej działalności media polonijne przekazywały nie tylko wiadomości pochodzące z Polski, ale również koncentrowały swoją uwagę na analizie aktualnych wydarzeń w USA z perspektywy polskiego grona odbiorców³³. Jak wskazuje R. Nir, media te „przedstawiają cywilizację ame-

²⁹ Dziennik Polonijny, Polish Daily News, *Zniesienie wiz turystycznych do USA dla Polaków jest w naszych rękach*, <https://poland.us/strona,5,20320,0,zniesienie-wiz-turystycznych-do-usa-dla-polakow.html> [dostęp: 11.10.2020].

³⁰ TVP.info, *Polonia i Polacy w USA z radością przyjęli wieść o nominacji Polski do ruchu bezwizowego*, <https://www.tvp.info/44704108/polonia-i-polacy-w-usa-z-radoscia-przyjeli-wiesc-o-nominacji-polski-do-ruchu-bezwizowego> [dostęp: 11.10.2020].

³¹ I. Leonowicz-Bukała, *Media Polonijne w USA*, „Kwartalnik Internetowy Komunikacja Społeczna” 2012, nr 4, s.40-67.

³² Tamże.

³³ R. Nir, *Prasa polonijna w Ameryce*, „Collectanea Theologica” 52 (1982), nr 2, s. 197-206.

rykańską”, dzięki czemu pomagają przystosować się do życia w nowym społeczeństwie³⁴. Media spełniają zarówno funkcję informacyjną, przekazując wiadomości z Polski, USA oraz ze świata, jak i edukacyjną i kulturową, m.in. relacjonując wydarzenia kulturalne. Ponadto duża część posiada bazy ogłoszeń, która może stanowić istotną pomoc dla nowych migrantów.

W maju 2020 r. Jan Dziedziczak, Pełnomocnik Rządu do Spraw Polonii i Polaków za Granicą, stwierdził, że „należy zrobić wszystko, aby utrzymać redakcję mediów polonijnych”³⁵. Wskazał również, że od marca do czerwca wpłynęło 16 wniosków od medialnych organizacji polonijnych ubiegających się o wsparcie finansowe.

Jako przykład działania w tym zakresie można również wskazać reaktywację informacyjnego programu telewizyjnego prowadzonego przez Telewizję Polską. Od lipca 2020 r. kanał TVP.info został wprowadzony do dystrybucji na terenie USA³⁶.

Polski rząd oraz Kancelaria Prezydenta RP powinny również aktywnie wspierać programy rozwojowe w zakresie edukacji dzieci z polskojęzycznych rodzin. Chodzi tu zarówno o naukę kultury i tożsamości polskiej, jak i zwiększenie możliwości obcowania z językiem ojczystym.

Zgodnie z danymi zamieszczonymi w cyfrowej Polonijnej Książce na lata 2019/2020 liczba polonijnych placówek edukacyjnych wynosi 198 i jest to zbiór m.in. przedszkoli, szkół językowych, szkół doszkalających, wyższych oraz tańca³⁷.

Ponadto w Chicago od 1962 r. funkcjonuje Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Ameryce, które jest największą i jednocześnie najstarszą organizacją zajmującą się wsparciem Polonii w zakresie edukacji. Jak wskazano na stronie internetowej, ZNP prowadzi swoją działalność „szczególnie w stanie Illinois, jednakże patronuje ponad 50 szkołom polonijnym w rejonie środkowo-zachodu USA, w których uczy się ok. 16 tysięcy uczniów”³⁸.

Do głównych celów organizacji zaliczono m.in.:

- pomoc w zakładaniu i prowadzeniu placówek szkolnych;
- krzewienie wiedzy o Polsce;

³⁴ Tamże.

³⁵ Zwrot, *Jan Dziedziczak mówił o wspieraniu Polonii i Polaków za granicą*, <https://zwrot.cz/2020/05/jan-dziedziczak-mowil-o-wspieraniu-polonii-i-polakow-za-granica/> [dostęp: 11.10.2020].

³⁶ Press, *TVP Info szykuje program dla widzów z USA*, <https://www.press.pl/tresc/62807,typ-info-szykuje-program-dla-widzow-w-usa> [dostęp: 11.10.2020].

³⁷ Polonijna Książka, *Edukacja*, <https://polishpages.poland.us/katalog/edukacja-nauka.html> [dostęp: 12.10.2020].

³⁸ Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Ameryce, *Historia ZNP*, <https://znpusa.org/historia-znp/> [dostęp: 12.10.2020].

- rozwijanie współpracy między nauczycielami szkół polonijnych na świecie i nauczycielami w Polsce;
- przygotowywanie i wydawanie programów i podręczników oraz sprowadzanie materiałów szkolnych z innych wydawnictw³⁹.

Innym przykładem działalności edukacyjnej członków Polonii jest portal kulturalno-informacyjny Dobra Szkoła Nowy Jork. Fundacja funkcjonuje od 2010 r., a celem, jaki przyświecał jej założycielom, było stworzenie platformy służącej wymianie doświadczeń, a skierowanej do rodziców, nauczycieli i innych osób związanych z nauką oraz kulturą⁴⁰. Warto jeszcze dodać, że omawiana instytucja prowadzi własne projekty zachęcające zarówno dzieci, jak i osoby dorosłe do praktykowania języka oraz szerzenia kultury Polskiej, np. Młodzi Ambasadorzy Dwujęzyczności⁴¹.

W lipcu 2020 r. przedstawiciel Fundacji stwierdził na łamach magazynu „Nowy Dziennik Polish Weekly”, że zależy im na lepszym rozwoju placówek edukacyjnych i mają nadzieję, że polski rząd wesprze ich w ulepszaniu łączności z Polonią, np. poprzez stworzenie przedstawicielstwa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów ds. Polonii amerykańskiej w Nowym Jorku⁴².

Zakończenie

Podsumowując przedstawione rozważania, należy w pierwszej kolejności wskazać na szeroki wachlarz instrumentów, jaki służy Polsce w prowadzeniu polityki polonijnej. Oprócz wyróżnienia kwestii formalnych i praktycznych, jak postąpiono w niniejszym opracowaniu, warto rozszerzyć ten podział na aspekty instytucyjne, które – jak wykazano – są równie szeroko rozbudowane. W ramach polityki polonijnej istnieje nie tylko szereg przepisów i aktów prawnych, które w mniejszym lub większym stopniu odnoszą się do tej materii, ale przede wszystkim istnieją instrumenty, takie jak Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą, Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą czy Pełnomocnik

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Dobra Szkoła Nowy Jork, <https://dobraszkolanowyjork.com/> [dostęp: 12.10.2020].

⁴¹ Tamże.

⁴² Nowy Dziennik Polish Weekly, *Potrzeba wsparcia edukacji tożsamościowej*, <http://dziennik.com/polonia/potrzeba-wsparcia-edukacji-tozsamosciowej/> [dostęp: 12.10.2020].

Rządu do spraw Polonii i Polaków za Granicą, które powstały z myślą o wyłączonej działalności w tym kierunku.

Wydaje się właściwym twierdzić, że w ostatnich latach ta sfera polityki była prowadzona w dobry sposób, co obrazują działania praktyczne, takie jak zniesienie wiz turystycznych dla Polaków lub inwestycje w media i edukację polonijną. Jednakże należy pamiętać o tym, aby w przyszłości podejmować kroki, które faktycznie będą służyć Polonii amerykańskiej. Działania te powinny przede wszystkim wywierać pozytywny wpływ na ich życie, dlatego warto prowadzić rozmowy z przedstawicielami tej grupy, aby lepiej poznać ich potrzeby. Być może warto pomyśleć nad stworzeniem podjednostki Kancelarii Premiera czy MSZ, która byłaby umiejscowiona w Stanach Zjednoczonych.

BIBLIOGRAFIA

- Fiń A., *Współczesna Polska emigracja w Stanach Zjednoczonych: skala, rozmieszczenie przestrzenne, przyczyny wyjazdów*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2 (2014), nr 40, s. 105-130.
- Grzebyk T., *Angielska kolonizacja wschodniego wybrzeża Ameryki Północnej w latach 1585-1620*, „Acta Universitatis Lodzensis Folia Historica” 100 (2018), s. 59-68.
- Grzeloński B., *Polacy w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki*, „Kwartalnik Historyczny” 83 (1976), nr 2, s. 338-352.
- Kołodziej W., *Emigracja Polaków do USA i jej etapy*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2015, nr 9, s. 181-205.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019.
- Leonowicz-Bukała I., *Media Polonijne w USA*, „Kwartalnik Internetowy Komunikacja Społeczna” 2012, nr 4, s. 40-67.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2012 r.*, Warszawa 2013.
- Nir R., *Prasa polonijna w Ameryce*, „Collectanea Theologica” 52 (1982), nr 2, s. 197-206.
- Pastusiak L., *Polacy w zaraniu Stanów Zjednoczonych*, Warszawa 1977.
- Tazbir J., *Zainteresowania Kolumbem w Polsce XIX i XX wieku*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 34 (1989), nr 3, s. 463-482.

Strony Internetowe

Dobra Szkoła Nowy Jork, <https://dobraszkolanowyjork.com/> [dostęp: 12.10.2020].

- Dziennik Polonijny, Polish Daily News, *Zniesienie wiz turystycznych do USA dla Polaków jest w naszych rękach*, <https://poland.us/strona,5,20320,0,zniesienie-wiz-turystycznych-do-usa-dla-polakow.html> [dostęp: 11.10.2020].
- Gov.pl, *Departament Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/departament-wspolpracy-z-polonia-i-polakami-za-granica> [dostęp: 11.10.2020].
- Gov.pl, *Kierownictwo ministerstwa*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/kierownictwo-ministerstwa> [dostęp: 11.10.2020].
- Gov.pl, *Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą na lata 2015–2020*, https://www.gov.pl/documents/1149181/1150183/Rzadowy_program_wspolpracy_z_Polonia_i_Polakami_za_granica_2015-2020.pdf/455f0e29-5823-4f49-da9f-c57d1f4b1035 [dostęp: 11.10.2020].
- Nowy Dziennik Polish Weekly, *Potrzeba wsparcia edukacji tożsamościowej*, <http://dziennik.com/polonia/potrzeba-wsparcia-edukacji-tozsamosciowej/> [dostęp: 12. 10.2020].
- PeritusNet, *Bohaterzy z Jamestown – pierwsi Polacy w Ameryce*, <http://info.peritusnet.eu/index.php/2017/01/09/bohaterzy-z-jamestown-pierwsi-polacy-w-ameryce/> [dostęp: 22.09.2020].
- Polonijna Książka, *Edukacja*, <https://polishpages.poland.us/katalog,edukacja-nauka.html> [dostęp: 12.10.2020].
- Press, *TVP Info szykuje program dla widzów z USA*, <https://www.press.pl/tresc/62807,txp-info-szykuje-program-dla-widzow-w-usa> [dostęp: 11.10.2020].
- Racjonalista, *Omelan G., Pierwsi Polacy w Ameryce*, <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4240> [dostęp: 21.09.2020].
- Senat.gov.pl, *Od 1990 r. Senat przeznaczył prawie 1 mld 200 mln zł na wspieranie środowisk polskich na świecie*, <https://www.senat.gov.pl/polonia/aktualnosci-polonijne/art,12549,od-1990-r-senat-przeznaczyl-prawie-1-mld-200-mln-zl-na-wspieranie-srodowisk-polskich-na-swiecie.html> [dostęp: 11.10.2020].
- TVP.info, *„To dowód wyjątkowych relacji między naszymi państwami”. USA potwierdzają zniesienie wiz*, <https://www.tvp.info/45214837/to-dowod-wyjatkowych-relacji-miedzy-naszymi-panstwami-usa-potwierdzaja-zniesienie-wiz> [dostęp: 11.10.2020].
- TVP.info, *Polonia i Polacy w USA z radością przyjęli wieść o nominacji Polski do ruchu bezwizowego*, <https://www.tvp.info/44704108/polonia-i-polacy-w-usa-z-radoscia-przyjeli-wiesc-o-nominacji-polski-do-ruchu-bezwizowego> [dostęp: 11.10.2020].
- Zrzeszenie Nauczycieli Polskich w Ameryce, *Historia ZNP*, <https://znpusa.org/historia-znp/> [dostęp: 12.10.2020].
- Zwrot, *Jan Dziedziczak mówił o wspieraniu Polonii i Polaków za granicą*, <https://zwrot.cz/2020/05/jan-dziedziczak-mowil-o-wspieraniu-polonii-i-polakow-za-granica/> [dostęp: 11.10.2020].

STRESZCZENIE: Przedmiotem niniejszego artykułu jest charakterystyka polityki polonijnej prowadzonej przez Polskę w latach 2015-2020 na podstawie stosunków z Polonią amerykańską. Autorka przybliża czytelnikowi zarówno aspekty formalne, w tym instrumenty prawne oraz instytucjonalne, jak również przedstawia wybrane przykłady praktycznych działań podejmowanych w ramach owej polityki. Rozważania rozpoczęto od zwięzłego przedstawienia historii Polonii na terytorium dzisiejszych Stanów Zjednoczonych. Bazując na dostępnych publikacjach, opisano rolę, jaką odegrali obywatele Polski w budowaniu i rozwoju pierwszych amerykańskich osad. Tym samym wskazano na początek współpracy polsko-amerykańskiej, która widoczna jest po dziś dzień. Na koniec przedstawiono statystyki związane ze współczesną Polonią zamieszkującą Stany Zjednoczone. W dalszej kolejności wskazano na podstawy prawne regulujące prowadzenie polityki polonijnej przez Polskę. Ze względu na mnogość norm prawnych w tym zakresie, autorka odniosła się jedynie do wybranych. W ramach tego zagadnienia omówiono również podstawowe instytucje, którym powierzono zadania na rzecz Polonii. Następnie omówione zostały przykłady praktycznych działań, których podjęły się polskie instytucje. Pośród nich znalazły się wsparcie finansowe polonijnych placówek edukacyjnych i kulturowych oraz mediów publicznych oraz współpraca z rządem Stanów Zjednoczonych dotycząca włączenia Polski do programu bezwizowego. W konkluzji należy dojść do wniosku, że w ostatnich latach polityka polonijna prowadzona była na dobrym poziomie. Polski rząd podejmuje się współpracy z różnymi przedstawicielami środowisk polonijnych, w tym z licznymi placówkami edukacyjnymi czy organizacjami pozarządowymi. Pozwala to na znacznie efektywniejsze zaspokojenie potrzeb członków Polonii amerykańskiej. Należy jednak zastanowić się nad lepszym usystematyzowaniem regulacji – być może w ramach jednego katalogu norm – oraz nad stworzeniem w Stanach Zjednoczonych przedstawicielstwa instytucji zajmujących się tą materią.

Słowa kluczowe: Polonia amerykańska, polityka polonijna, historia Polonii w USA, Stany Zjednoczone, regulacje prawne, przykłady działań, polonijne placówki edukacyjne, media polonijne, środowiska polonijne

SUMMARY: The publication describes the Polish policy regarding the Polish diaspora from 2015 to 2020. The base of the article is the relationship with the Polish-American community. The author covers not only formal aspects, including legal and institutional instruments but also presents selected examples of practical activities undertaken within this policy.

The article starts with a summary of the history of the Polish diaspora in the territory of today's United States. The author described the role played by Polish citizens in the building and development of the first American settlements. That was a cornerstone of Polish-American cooperation that is vital for both nations till the present times. Lastly, the author presented facts and numbers related to contemporary

Polish diaspora living in the United States. In the next part, the author points out the regulations regulations which are base for these policy. Due to the multitude of legal norms in this area, the article focuses on selected several regulated areas. In this part the author also touches on the topic of the institutions dedicated to conduct activities in this sector. In the following part publication focuses on examples of practical activities undertaken by Polish institutions. These included financial support for Polish educational and cultural institutions and public media, as well as cooperation with the US government and inviting Poland in the visa-waiver program. In conclusion, the Polish policy on the relation with the diaspora was at a sufficient level. The Polish Government continuously cooperates with various representatives of the Polish community. This attitude allows the Government to act effectively and meet the expectations of the Polish-American community. We need to keep in mind that a multitude of regulations might look inconsistent. Therefore it would be appropriate to codify the regulations in one document. It would be also considered to create a representative office in the United States for this matter.

Keywords: Polish diaspora in America, Polish diaspora policy, history of the Polish diaspora in the USA, the United States, legal regulations, practical activities, Polish diaspora educational institutions, Polish diaspora media, Polish community